

1
αφιέρωμα «τάτος + εκτοπίσμος»
Βίβλια - Βορυσ Αωατοχλικά 5,
Δεκ. 2020

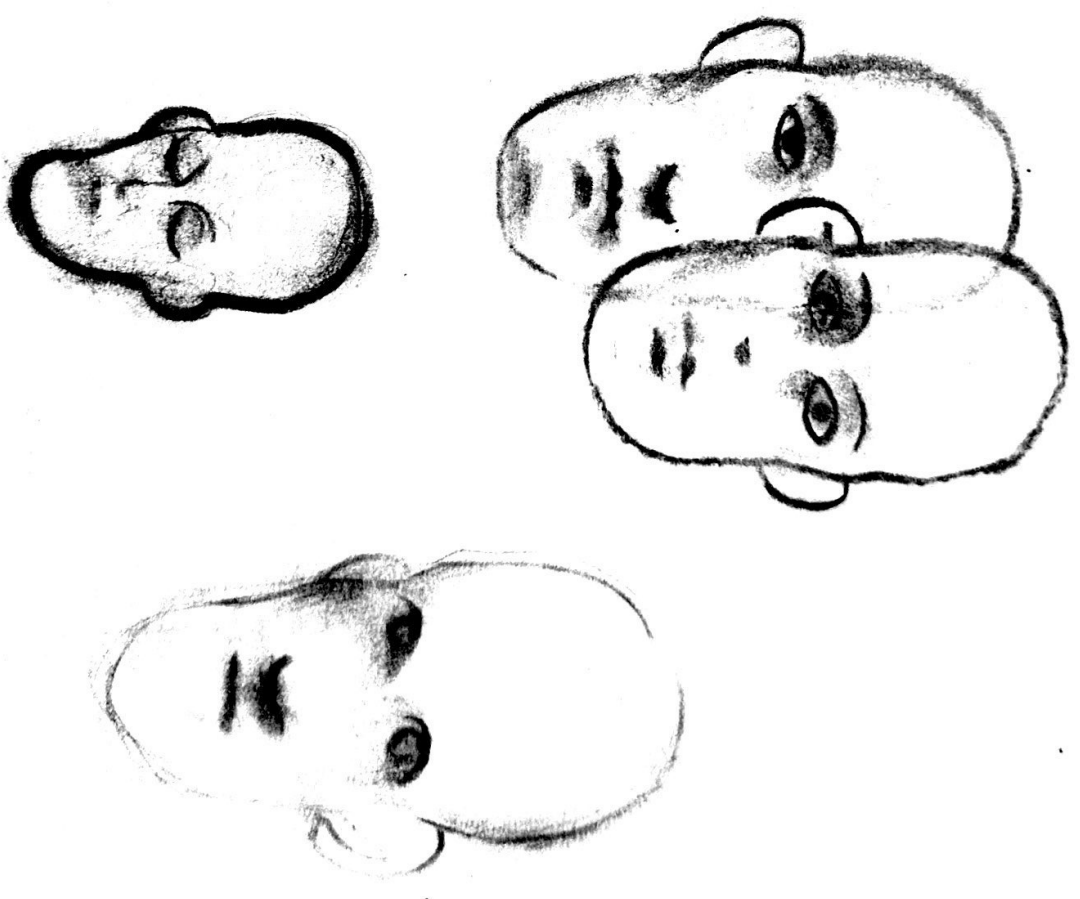
ΒΑΣΙΛΗΣ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΦΙΛΙΑ ΚΑΙ ΕΤΕΡΟΤΟΤΙΑ
ΜΙΑΣ ΜΕΤΑΤΟΝΕΜΙΚΗΣ
ΤΑΡΕΑΣ

ΤΙ ΕΚΑΝΕ ΤΗΝ ΟΜΑΔΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ Σημειώσεις και του εκδοτικού οίκου Έρασμος να υπερασπιστεί τόσο σθεναρά και μακρόχρονα την εξέγερση, την ποίηση, τη σκέψη και τη φίλια; Θα παραθέσω ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά της ομάδας, όπως τη γνώρισα στη δεκαετία του 1970, και συνεχίζω να την παρακολουθώ ως σήμερα. Δεν θα αναφερθώ σε συγκεκριμένα μέλη αλλά στην «παρέα» και στα «παιδιά», όπως αυτοσποκαλούνται, για να περιγράψω τον τρόπο με τον οποίο συνειδητοποιούνται.

Η παρέα συνιστούσε μια ετερο-τοπία: συγκροτούσε τον δικό της κόσμο και λειτουργούσε με τους όρους και νόμους της. Δεν ήταν ανώτερη από τα πάντα αλλά και δεν συγκρινόταν με τίποτα άλλο. Ήταν κάτι μοναδικό, υπέριτρο, που περιείχε τη δική του νομιμοποίηση και δικαίωση σε έναν ενσυνείδητο αυτοεκποτισμό. Αυτό ήταν ευρύτερα γνωστό και στους δικούς τους ανθρώπους και στην πνευματική Αθήνα, δεν αποτέλούσε μυστικό για λίγους.

Την παρέα αποτελούσε ένας συλλογικός οίστρος φίλιας. Τα παιδιά λάτρευαν, θαύμαζαν, χαίρονταν ασυγκράτητα ο ένας τον άλλο. Αυτοπονοούσαν να ξαναβρεθούν, να κουβεντιάσουν, να ανταλλάξουν, να συγκρουστούν. Μίλούσαν ο ένας για τον άλλο μόνο υπερβητικά και ποτέ αρνητικά. Μια γλυκύτητα και ένας ηλεκτρισμός διέτρεχε κάθε συνάντηση και παρήγαγε μια μοναδική συναισθηματική ατμόσφαιρα. Για όσους τους συναναστράφθηκαν έστω και λίγο η αγάπη που θεμελιώνει την παρέα ήταν ένα κορυφαίο μάθημα φίλιας.

Τα παιδιά ήταν υπαρξιακά και φιλοσοφικά μετα-μοντέρνοι με την έννοια του ότι ζούσαν και στοχάζονταν σε ένα απόλυτο

μετά: μετά τη νεωτερικότητα, την ποιήση, την ομορφιά, την επανόρθωση, την ελευθερία, την αναρχία, την πατριδα, τη σωτηρία. Αυτό το μετέωρο μετά- δεν δηλώνει το τέλος αυτών των αρχών/αξιών αλλά την επαύριο της συντριβής/έκπτώσής τους. Το μετά- δηλώνει και αποφασιστική μετα-τόπιση: Τα παιδιά ήταν ιδεολογικά και ηθικά απολύτως άστεγοι κι απροστέυτοι (δεν τους κάλυπτε κανένα κόμμα ή δόγμα), κι αυτή η αδυναμία τους έβλαψε και τους συνάμωσε: Όταν έλεγαν οι ίδιοι πως είναι «Μεσοπόλεμος» αναφέρονταν στην ύγιστη μετα-μουρτέρα συνθήκη του να ταυτίζονται με την εποχή της Βαϊμάρης γνωρίζοντας πως όχι μόνο δεν την «αξιάθηκες» (Καβάφης) αλλά πως κι αυτή ακόμα έχει γίνει σύνθημα και προίον.

«Θα έλεγα επίσης πως με κάποιο μαγικό τρόπο ο χρόνος (αλλά όχι η ιστορία) για την παρέα σταμάτησε στη δεκαετία του 1920 στο ελβετικό σανατόριο του Ντράβς. Οι λογομαχίες του διαφωτιστή Σετμπρίνι και του μυστικιστή Νάφτα για ηθική, πολιτική και θεολογία συνεχίζονται αμείωτες, αν και σκιάζονται τώρα από την τελευταία πολεμική καταστροφή. Ο ναυπηγός Χανς Κάστορπ, ο ήρωας του *Μαγικού βουνού*, δε γύρισε από τα χαρακώματα του Ιου Παλιέμου, πέντεως πολλαί τρώφιοι τον θυμούνται και τον συζητούν. Έχει φτάσει όμως για προσωρινή νοσηλεία ένας άλλος νεαρός, ο Πολωνός Ταντέους Μες, που όλοι τον φωνάζουν Τάντζιο, ένας εικοσάρης μετανοήτος έφηβος. Φιλοδοξεί να γίνει ποιητής αν και τον στοιχειώνει η μνήμη του Γκούσταβ φον Άσεμπταχ, ενός διδασκάλου συγγραφέα που γνώρισε φευγαλέα πριν λίγα χρόνια στη Βενετία. Έχει σχεδόν ίδια ηλικία με τον Καρυσωτάκη, ποιος ξέρει, ίσως έχει και την αρρώστια του. Το περιοδικό *Σημειώσεις* είναι το ημερολόγιο της παραμονής του Τάντζιο στο μεσοπολεμικό "μαγικό βουνό". (Βασίλης Λαμπρόπουλος: «Η ποιητική ως πολιτική θεωρία: Ήττα, απόγνωση και μεγαλύτερα στη μετεμφυλιακή αριστοτέλη ποίηση», *ζήν* 8, 7/1/2017)

Ο κατ' εξοχήν επιγονικός τόπος τους ήταν η πόληση, όπου πλίστευαν πως είναι όχι απλάς καθυστερημένοι, αλλά έκπτωτοι και υπόδοκοι. Δική τους ήταν η καταραμένη τύχη του ποιητή που δεν υποφέρει για την αξία της τέχνης του αλλά από την αναξιοπιστία και την αχρηστία της. Οι ώρες που τα παιδιά διδάξαν φωναχτά στην παρέα τα καινούργια τους ποιήματα ήταν οι ιερές δηλαδή βέβηλες, στιγμές της φιλίας τους όπου ο καθένας

πραγμάτωσε την ταυτότητά του. Έγραφαν για να διαβαστούν από τους φίλους τους.

Κάθε συζήτηση κατέληγε να αναλύσει κάποιους λόγους της έκπτωσης του Δυτικού πολιτισμού, δηλαδή τις απαρχές του μετά. Μια αναφορά σε κάποιο πρόσφατο λογοτεχνικό, κινηματογραφικό, εικαστικό ή δοκιμιογραφικό έργο οδηγούσε βαθμιαία στην ανατομία μεγάλων αισθητικών, πολιτικών, νομικών, θρησκευτικών και άλλων ζητημάτων. Αυτό απέκλειε από την κουβέντα κάθε τι μικρό, περιστασιακό, κουτσομπολικό, περιπαικτικό. Γι' αυτό η παρέα αυτή δεν άφησε ιστορίες για ξενύχτια, μεθύσια και παράφορες συμπεριφορές. Τα πράγματα ήταν σοβαρά και επείγοντα, κι απαιτούσαν αυτιστοχική αυτιμετώπιση. Η συζήτηση διεπόταν από μια αίσθηση ιστορικής ευθύνης.

Τα παιδιά είχαν μια απέντητη για τα πάντα και μια λύση για τίποτε. Αυτό τους έκανε να εκπέμπουν μολίμως στη συγχρότητα της ανυποχώρητης και συμβιβαστής αρνητικής διαλεκτικής που οδήγησε από τις αντινομίες του Καντ στον Χέγκελ, τον Νίτσε, τον Αντόρνο και τον Ντεριντά. Είχαν μιαν απαράμυλλη ικανότητα να υπονομούσαν και να αποδομούσαν κάθε ισχυρισμό χωρίς να τον αντικαθιστούν με άλλον, καθώς η καταστροφή τους είχε διδάξει πως κάθε κατάφαση εμπειρέχει την αναίεσή της. Η στάση αυτή σύγχυζε ανεπαυρόθωτα τους επισκέπτες της παρέας που μάταια προσπαθούσαν να καταλάβουν σε τι τέλος πάντων πλίστευαν αυτοί οι καθ' όλα ευσηδνητικοί αστοί. Ήταν πάντα αδύνατο να τους τοπο-θετήσεις και να τους εντάξεις.

Η συστηματικά αναίετική επιχειρηματολογία γνώριζε δόξες στις επίκες εσωτερικές διαμάχες της παρέας. Κάθε μέλος έπαιρνε γενναίες και απόλυτες θέσεις στα ζητήματα που τους απασχολούσαν και οι υπόλοιποι τις αμφισβητούσαν αμείλικτα με αποτέλεσμα τη σύγκρουση. Ήταν σαν να είχαν συγκεντρωθεί ο Λούκατς, ο Μπένγιαμιν, ο Σόλμει, ο Σμιτ, ο Μπρέχτ και η Άρεντ για να συζητήσουν τη σχέση αφέντη-δούλου στη Φαινομενολογία Αν δεν τους γνώριζε κανείς καλά, υπέθετε πως οι καυγάδες τους οδηγούσαν σε παρεξηγήσεις. Όμως το διακύβευμα δεν ήταν προσωπικό αλλά κοσμοθεωρητικό, γι' αυτό και η τερπότητα διαφορά απόψεων ήταν συναγωνιστική. Έτσι τις συναντήσεις της Τετάρτης ακολουθούσαν οι περίφημες Πέμπτες των διευκρινιστικών και εξομαλύνσεων, όπου από το πρωί κιόλας όλοι αλληλο-τηλεφωνούσαν για να εξηγήσουν τη θέση τους, να προσθέσουν

παραπομπές στην ήδη ογκώδη βιβλιογραφία της συνάντησης και να επιβεβαιώσουν την αιώνια λατρεία κι εφοσίωση που τους συνέδεε.

Η παρέα ήταν εφημερή ως προς το ότι οι πρώτες φίλες της χρονολογούνται από τη δεκαετία του 1950, κι επομένως τα παιδιά είχαν μοιραστεί ήδη ή σχεδόν ήδη την ευηλικία ζωής τους, και συχνά αναφέρονταν σε πρόσωπα και πράγματα που μόνο εκείνοι γνώριζαν και θυμούνταν. Τους ένωσε λοιπόν ένα συμπταγές συναισθητικό βίωμα που εκ των πραγμάτων απέκλειε όλους τους υπόλοιπους. Κι όμως ποτέ δεν αποσύρθηκαν ούτε κλείστηκαν στον κόσμο τους.

Ταυτόχρονα η σθεναρά εκ-τοπιτισμένη παρέα ήταν εντυπωσιακά ανοιχτή στον κόσμο του πνεύματος και της κουλτούρας με δύο τρόπους. Πρώτον, υπήρχαν στενοί φίλοι τους που δεν ανήκαν στον πυρήνα των τακτικών συναντήσεων αλλά περιούσαν κάποια βράδια από αυτές και γενικά λειτουργούσαν ως... αντιπλιστέλιοντα μέλη της παρέας. Δεύτερον, όλα τα παιδιά καλούσαν συχνά παλιούς και καινούργιους γνωστούς, κατά προτίμηση νεώτερους, να γνωριστούν με τους υπόλοιπους. Έτσι σε πολλές συναντήσεις παρευρίσκονταν και διάφοροι γνώριμοι. Επρόκειτο λοιπόν για μια ετεροποπλία που δεν επιζητούσε την απομόνωση.

Αν και μόνιμα ανοιχτή σε συναμμιλητές κάθε κλάδου, σχολής και τέχνης, η παρέα διατηρούσε ατόφια την εσωτερική συνοχή της με δύο τρόπους. Πρώτον, τα μέλη της την έβαζαν πάνω απ' όλους κι όλα. Αν γινόταν συνάντηση κι εσύ είχες να πας αλλού και να δεις άλλους, αυτομάτως δεν ανήκες. Δεύτερον, η συμμετοχή στη συζήτηση απαιτούσε μια εγκυκλοπαιδική γνώση του Δυτικού πολιτισμού από την προϊστορία ως πριν λίγες ώρες. Τα παιδιά είχαν διαβάσει σχεδόν τα πάντα μέχρι το πρώι της ίδιας μέρας, και σύνηθως αντραλάσσοντας διγυλιώδεις παραπομπές και απόκρυφες αναφορές σε έργα και δημιουργούς χωρίς ποτέ να καταδέχονται να δώσουν εξηγήσεις στους παρευρισκόμενους. Αν δεν μπορούσες να τους παρακολούθησεις (ή τουλάχιστον να εντοπίσεις τις πηγές τους τις επόμενες 24 ώρες), δεν ανήκες. Μετά από μια-δυο φορές, οι επισκέπτες της παρέας το αντιλαμβάνονταν και δεν επέστρεφαν.

Τους ένωσε επίσης το κοινό πρόβλημα της γραφής. Από τη μια, όλα τα παιδιά έγραφαν διαρκώς. Για παράδειγμα, πολλές πεντάωρες συναντήσεις έκλειναν με την υπόσχεση ή απειλή «θα

σου γράψω δυο-τρεις σελίδες γι' αυτό το θέμα» η οποία συνήθως πραγματοποιούτο. Από την άλλη, όλοι είχαν μια δύσκαμπτη σχέση με τη δημοσίευση. Τους κατείχε μια τρομερή ανησυχία και ενοχή για το πού δημοσιεύει κανείς και τι συμβιβασμό διαπράττει. Έτσι συζητούσαν συχνά την ύλη περιοδικών και εφημερίδων, καταλήγοντας πάντα πως είναι προτιμότερο να βγάζουν το δικό τους περιθωριακό έντυπο που οι ίδιοι έγραφαν και χρηματοδοτούσαν.

Αρχικά η ομάδα ήταν μια αντροπαρέα. Σιγά-σιγά όλα τα μέλη της πauerεύτηκαν κι έτσι, όταν οι περισσότεροι το επέτρεπαν (πολύ συχνά), έρχονταν ζευγαρωμένοι στις συναντήσεις. Οι σύζυγοι ήταν σπουδαίες γυναίκες που εβδόστηκαν την τερπότητα σημασία της παρέας για τα μέλη της και ταυτόχρονα εντάχθηκαν με την αξία τους σε αυτήν, εμπλουτίζοντάς την με μικρούς και μεγάλους πολυτίμους τρόπους.

Στα πέντε αδημονήτα χρόνια που ήσαν στην παρέα, μέχρι να φύγει οριστικά από την Ελλάδα το 1979, έζησε τους υπόλοιπους αυτούς ανθρώπους από κοντά – στις συναντήσεις, στις δουλειές, στα σπίντια, στον Έρασιμο, στις εξόδους τους. Αν και κατά 10-15 χρόνια νεώτερός τους (ήμουν ο Βενιαμίν της παρέας), έγινα γρήγορα μέλος επείδη οι κανόνες τους μου ταίριαζαν και στα παιδιά άρεσε η συμμετοχή ενός ανερχικού μεταπτυχιακού φιλόλογου που συντονιζόταν με ενθουσιασμό μαζί τους έστω κι αν δεν έγραφε ποίηση. Αφού μετανέστευσα, προστέθηκα και έμεινα με πολλούς τρόπους σε επαφή, κι ακόμα και τώρα, κάθε φορά που μιλάμε συνεχίζουμε ακριβώς εκεί που είχαμε μείνει τη προηγούμενη. Ευχαριστώ θερμά τον συνάδελφο Ζήση Αιωνάη που με κάλεσε να γράψω για τη λειτουργία και επιβίωση μιας σπουδαίας αριστοτέλης παρέας στο θαυμάσιο παραμεθόριο περιόδικό Βόρεια-Βορειοανατολικά, μιας νέας παρέας.